

CHAPTER «SOCIAL COMMUNICATIONS»

ELECTRONIC RESOURCES OF UNIVERSITY LIBRARIES (CATALOG, LIBRARY, ARCHIVE REPOSITORY) AS A MEANS OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC ENVIRONMENT

БІБЛІОТЕЧНІ ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ УНІВЕРСИТЕТІВ (КАТАЛОГ, БІБЛІОТЕКА, АРХІВ-РЕПОЗИТАРІЙ) ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Olga Mizina¹

Ludmyla Derevyanko²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-15-0-145>

Abstract. The article examines the phenomena of institutional depository, electronic library and electronic catalog in general and drawing on the specific example of Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, which are the basis of educational, pedagogical and scientific processes, on the resources and services of which the content of studies and scientific research of the university significantly depend, as well as the presentation of the results of its operations (first of all, in scientific, academic, learning and teaching fields). The subject of research were electronic resources of the libraries in higher educational establishments. The purpose of this work is to find out the existing and potential role of electronic resources of archives and libraries as a means of communication in the educational and scientific environment on the example of electronic resources of the scientific and technical library of Poltava National

---

¹ Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at Department of Ukrainian Studies, Culture and Documentation, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Ukraine

² Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at Department of Ukrainian Studies, Culture and Documentation, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Ukraine

Technical Yuri Kondratyuk University. To solve these problems, we have applied a set of theoretical (description, analysis, synthesis, comparison, generalization) and empirical (observation) research methods. Descriptive (declarative) approach to the analysis of the essence of the studied problems made it possible to understand their peculiarities. The application of the functional approach allowed us to substantiate the functions of the educational and scientific environment in a higher educational establishment. The conducted research has made it possible to ascertain that today the libraries of Ukrainian higher educational establishments are in the process of continuous development, technical improvement, they search for and find their place in the country's information space and in the educational and scientific environment. Electronic resources have become an integral part of the educational process that affects the quality of higher education; the basic technological processes of the library are formed on the basis of electronic catalogues' resources. Electronic catalogues allow users to receive conveniently and quickly materials in electronic form and the most complete information about the documents of the traditional (paper) fund. The analyzed world and national experience of introduction of open electronic archives and features of functioning of electronic catalogs and libraries for university science and education give grounds to state that these information resources have already proved their effectiveness in providing qualitative communication for all participants of educational and scientific environment. For a scientist, these forms of open access to information have many advantages, including increasing the citation index of works, their permanent and long-term preservation, and reservation of author's rights for research papers and scientific research results. For higher educational establishments it is the reflection of the objective indicator of the quality of scientific work and raising the university's status and importance as a scientific center. On the example of institutional repository, electronic catalogs and scientific and technical library of Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, which have been implemented in the form of a site, we have demonstrated the important role of electronic archives and libraries as a driving force of modern educational, pedagogical and scientific processes, which allows to brisk up and speed the work on formation of accessible educational and methodological information.

1. Вступ

Розвиток системи освіти висуває високі вимоги до якості підготовки дипломованих фахівців. Більшість першочергових завдань сучасних закладів вищої освіти (ЗВО) тісно пов'язана з діяльністю бібліотеки як однієї з найважливіших ланок академічного та наукового процесів.

Молоде покоління все більше схиляється до здобуття інформації з використанням сучасних інформаційних технологій та орієнтується на мережу Інтернет. І саме бібліотека університету є тією творчою лабораторією, від ресурсів та послуг якої залежить багато в чому якість і зміст навчання та наукових досліджень. Сучасний стан розвитку освітньо-наукового середовища (ОНС) характеризується підвищенням вимог до якості електронних ресурсів наукового та навчального призначення, поширенням більш гнучких, персоналізованих, відкритих організаційних систем, що стає можливим із використанням сервісів перспективних інформаційно-комунікаційних платформ. На думку М. Шишкіної, освітньо-наукове середовище – це системний комплексний феномен, що охоплює як різні інформаційно-технологічні, так і педагогічні аспекти у процесі проектування [17, с. 7, 138].

Сучасні виші потребують впровадження нових підходів до навчання та потреб у самоосвіті. В умовах змін, що відбуваються сьогодні в системі вищої освіти, різко зростає роль і значення самостійної роботи студентів як однієї із найважливіших складових професійного становлення майбутнього фахівця. Саме інформатизація, формування освітнього середовища навчального закладу на основі інформаційних технологій сприяє вирішенню цих задач. Ефективність самостійної роботи залежить від багатьох складових: це і впровадження сучасних освітніх технологій, і забезпеченість навчальною, навчально-методичною, довідковою й науковою літературою, і достатність робочих місць, обладнаних сучасною електронною технікою. Суттєву роль у підготовці фахівця відіграє бібліотека закладу вищої освіти, оскільки саме в ній сконцентрована спеціалізована навчальна та наукова інформація [16].

З одного боку, гігантські обсяги накопиченої інформації, безперервне їх зростання, різномірний характер збереження й поширення, відсутність уніфікованого доступу до неї створюють істотні проблеми. Все це спонукало до пошуку нових підходів і розв'язання проблем створення сховищ інформаційних ресурсів, їх організації, засобів і

способів доступу до них користувачів, тобто до створення цифрових або електронних бібліотек та електронних архівів [4].

З іншого боку, сьогодні розвиток системи освіти висуває високі вимоги до якості підготовки фахівців. Неможливо уявити сучасний університет без доступу до електронних баз даних, надання сучасних інформаційних послуг, які потрібні студентам різних видів навчання. Навчальні програми в університетах в сучасних умовах передбачають зменшення аудиторного навчання й одночасне збільшення відсотка самостійної роботи, й тому студенти проводять значно більше часу в бібліотеці. Сучасний ЗВО потребує впровадження нових підходів до навчання, що забезпечують поряд з його фундаментальністю розвиток комунікативних творчих і професійних компетенцій, потреб в самоосвіті на основі потенційної багатоваріантності змісту й організації освітнього процесу. Саме інформатизація, формування освітнього середовища навчального закладу на основі інформаційних технологій сприятиме вирішенню цих завдань. Необхідно відзначити складність і суперечність процесу інтеграції інформаційних технологій в наявне класичне освітнє середовище вишів [16].

Питання навчальних середовищ в освітніх закладах досліджували такі вітчизняні науковці: Г. Омеляненко – інформаційно-навчальне середовище, В. Биков – навчальне середовище сучасних педагогічних систем, О. Таланчук – формування інформаційно-освітнього простору університету, А. Цимбалару приділяла увагу моделюванню інноваційного освітнього простору та ін. Окремі аспекти формування та використання інформаційних ресурсів у бібліотеках деяких університетів розглядалися у публікаціях В. Білоус, Н. Ніколаєнко, Л. Савенкової. Значна увага приділялася питанням, пов'язаним зі створенням та функціонуванням електронних архівів та бібліотек, а також теоретичним і практичним аспектам їх використання у навчальній діяльності та науковому середовищі. У даному контексті потрібно назвати таких дослідників, як О. Бруй, М. Жалдак, О. Кузьміна, І. Передерій, В. Резніченко, О. Спирін, Д. Тарасов. Питання електронних каталогів цікавило Т. Луцишину, О. Желай та інших. Але фундаментальні роботи з комплексного вивчення цих проблем є поодинокі. Досліджена джерельна база свідчить про недостатність і фрагментарність розроблення проблематики електронних ресурсів бібліотек університетів як засобу

комунікації в освітньо-науковому середовищі закладів вищої освіти, чим і зумовлена **новизна дослідження**.

Розуміння того, що якісна освіта не може існувати без якнайширшого доступу до якісних інформаційних ресурсів, які забезпечують процеси викладання, навчання та дослідження, спонукали нас до аналізу провідних форм такого доступу, котрі вже довели свою ефективність у Західному світі протягом останніх кількох десятиліть. Тому саме електронні ресурси (електронний каталог, електронна бібліотека та інституційний репозитарій), які перетворюються наразі на основу навчально-педагогічного та наукового процесів, від ресурсів та послуг яких значною мірою залежить зміст навчання та наукових досліджень, стали **об'єктом** нашого вивчення, зумовивши **актуальність обраної теми**.

Мета роботи – з'ясувати наявну та потенційну роль електронних ресурсів архівів і бібліотек як засобу комунікації в освітньо-науковому середовищі на прикладі електронного каталогу, електронної бібліотеки та інституційного репозитарію науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (НТБ ПолтНТУ).

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **дослідницьких завдань**: 1) з'ясувати функціональні можливості застосування електронних каталогів як основного інформаційного ресурсу бібліотек в освітньо-науковому середовищі ЗВО; 2) дослідити феномен інституційного репозитарію як конструктивної моделі Open Access, а також проблеми і перспективи його функціонування у сфері соціальних комунікацій загалом та в ОНС зокрема; 3) проаналізувати світовий та вітчизняний досвіди запровадження, особливості функціонування електронних бібліотек та їх роль у розвитку сучасної університетської освіти й науки; 4) навести принципи розроблення, формування та забезпечення функціонування електронних каталогу й бібліотеки та інституційного репозитарію закладу вищої освіти на прикладі ПолтНТУ.

Методологія дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовано сукупність теоретичних (опис, аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) та емпіричних (спостереження) методів дослідження. Дескриптивний (описовий) підхід до аналізу сутності досліджуваних проблем дозволить зрозуміти їхні особливості. Застосування функціонального підходу дозволить обґрунтувати функції освітнього-науко-

вого середовища закладу вищої освіти. Дослідження здійснювалося в контексті науково-дослідної роботи кафедри над комплексною науковою темою «Документно-інформаційні комунікації в умовах сучасних глобалізаційних викликів».

2. Електронний каталог як основний інформаційний ресурс ОНС ЗВО

Сучасний період розвитку суспільства позначений бурхливим розвитком інформаційних і комунікаційних технологій та невпинним зростанням кількості інформації, тому не дивно, що й у житті бібліотек відбуваються революційні зміни: автоматизація та комп'ютеризація бібліотечних технологічних процесів, впровадження новітніх технологій. У сучасних умовах інформаційні ресурси бібліотек ЗВО становлять собою органічне поєднання традиційних документних ресурсів на паперових носіях і електронних ресурсів локального або мережевого доступу, забезпечують оперативність, релевантність, повноту та якість задоволення інформаційних потреб безпосередньо присутніх і віддалених користувачів шляхом удосконалення бібліотечно-інформаційних послуг, зокрема організації електронного каталогу, електронної бібліотеки, інституційного репозитарію, електронного доставлення документів, обслуговування читачів у режимі віддаленого доступу до баз даних українських і закордонних бібліотек та інформаційних центрів.

Прагнення до якіснішого задоволення інформаційних потреб користувачів виводить бібліотеки закладів вищої освіти на новий рівень довідково-бібліографічного обслуговування. Репрезентація бібліотечних ресурсів у мережі Інтернет сприяє формуванню позитивного іміджу ЗВО та відіграє суттєву роль в організації відкритого доступу для віддаленого користувача, тому одне із найважливіших завдань наукової бібліотеки університету – створення і представлення на сайті електронного каталогу (ЕК) як багатофункціонального бібліографічного ресурсу, що має задовольняти потреби всіх користувачів Інтернету, тому дослідження стану ЕК бібліотек на сайтах є актуальним завданням сьогодення [9, с. 19].

Електронними каталогами можуть користуватися одночасно багато користувачів. Внутрішня електронна система розробляється бібліотекою самостійно, що дозволяє їй поповнювати електронну бібліотеку,

розробляти додатковий функціонал, інтегрувати її з іншими інформаційними системами, наприклад, АБІС, автоматизована бібліотечна інформаційна система, призначена для автоматизації бібліотечних процесів на основі використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій, засобів обчислювальної техніки та телекомунікаційних мереж.

Для реалізації функцій, що підлягають автоматизації, кожна бібліотека вибирає найбільш відповідне для себе програмне забезпечення. В бібліотеках України використовується різні прикладні програмні продукти. Серед них можна виділити такі: «МАРК-SQL», «ІРБІС», «ALEPF», «УФД/Бібліотека», «UniLib» та ін.

Електронний каталог науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (ЕК НТБ ПолтНТУ) – машиночитана бібліографічна база даних з набором сервісів для користування. Електронний каталог є основною складовою частиною довідково-бібліографічного апарату науково-технічної бібліотеки. ЕК працює в реальному режимі часу і є складовою частиною довідково-бібліографічного апарату науково-технічної бібліотеки й центральною ланкою АБІС «Університетська бібліотека «UniLib». Доступ до ЕК у мережі Інтернет, можливість мобільного пошуку інформації в зручний для користувача час роблять ЕК одним із найпопулярніших бібліотечних бібліографічних ресурсів.

ЕК організований як єдиний каталог на всі документи, які надходять у бібліотеку, починаючи з 2002 року; статті з періодичних видань із 2002 року; ретроспективний фонд документів до 2002. ЕК НТБ ПолтНТУ розкриває склад і зміст бібліотечних фондів друкованих, аудіовізуальних, електронних документів українською, російською та іноземними мовами, а також слугує для забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки й реалізації багатоаспектного інформаційного пошуку. У каталозі показані документи, які були надруковані з 1845 року по теперішній час. Поряд з каталогізацією нових надходжень літератури проводиться ретроконверсія бібліотечного каталогу, тобто перетворення карткового каталогу в електронну базу даних бібліографічних описів книг, які отримані бібліотекою до початку створення ЕК (до 2002 р.). На сьогодні ЕК містить понад 216000 записів і щодня змінюється.

ЕК НТБ ПолтНТУ поєднує функції алфавітного, систематичного й топографічного каталогів, систематичної картотеки статей, алфавітно-предметного покажчика надаючи при цьому оперативність і гнучкість інформаційного пошуку за різними пошуковими елементами (автор, заголовок, ключове слово, предметна рубрика, вид/тип документа й т.п.). Результати пошуку в ЕК користувач може подивитися на екрані монітора, записати на електронний носій у вигляді списку документів, бібліографічної картки. У складі ЕК формуються такі бази даних: «Книги», «Періодичні видання», «Методичні вказівки», «Статі», «Дисертації», «Автореферати», «Нормативно-технічна документація», «Рідкісні та цінні видання».

АІБС ЕК бібліотеки організований на основі автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи UniLib, доступ реалізується через локальну мережу університету та мережу Інтернет на сайті ПолтНТУ у розділі «Бібліотека» за посиланням «Сайт Науково-технічної бібліотеки» [11].

Автоматизована інформаційно-бібліотечна система Unilib (АІБС «Університетська бібліотека») розроблена в 1999–2004 рр. науково-дослідним інформаційно-комп'ютерним центром Національного університету внутрішніх справ (м. Харків). Завдяки базуванню, як на новітніх типових бібліотечних, так і на сучасних комп'ютерних технологіях, Unilib прекрасно функціонує в закладах будь-якого типу. Близько п'ятдесяти бібліотек України зробили вибір на її користь. Систему Unilib вигідно відрізняють простота використання одночасно з повнотою функціональних можливостей та орієнтація на сучасні методологічні, технологічні й технічні досягнення [1]. До основних завдань ЕК НТБ ПолтНТУ належать: всебічне розкриття складу й змісту фонду НТБ; забезпечення багатоаспектного оперативного пошуку інформації про наявність документів у фонді НТБ; інтеграція ресурсів НТБ в інформаційний простір навчального закладу, ре-гіону і всесвітню інформаційну мережу Інтернет; захист інформації; створення інформаційного комфорту для користувачів.

Однією з основних функцій ЕК НТБ є забезпечення навчального процесу, наукових досліджень і сфери управління університету бібліографічними даними про документи, що зберігаються у бібліотечному фонді за заголовком, описом, тематикою, вихідними даними, ключовими словами, інвентарними номерами і т.п. Співробітниками відділу

комплектування та наукової обробки документів постійно проводиться поточне редагування ЕК.

Статистичні показники кількості відвідувань бібліотеки з метою здобуття традиційних послуг з видачі документів поступово знижуються, проте, одночасно зростає відвідуваність залів електронної інформації. Сьогодні практично вся робота бібліотеки орієнтована на віртуальне середовище. Для зручності користувачів (студентів і викладачів) через сайт розкривається та популяризується фонд, надається доступ до повнотекстових інформаційних ресурсів, виконуються бібліографічні довідки за допомогою сервісів віртуальної довідки та зворотного зв'язку. Бібліотека виступає в ролі інформаційного посередника, навігатора, структуруючи Інтернет-ресурси, допомагає користувачеві знаходити якісний, релевантний матеріал, здійснює пошук, відбір та аналітико-синтетичну обробку ресурсів. Інформаційно-комунікаційні технології та сервіси, що впроваджуються в бібліотеці, відкривають нові можливості в інформаційному забезпеченні користувачів. Електронна пошукова система дозволяє за лічені секунди знаходити в каталозі бібліотеки потрібні видання і складати бібліографічні списки. Каталог бібліотеки створений так, щоб з ним легко міг працювати як досвідчений читач, так і новачок [7, с. 535].

Отже, якісна освіта не може існувати без доступу до якісних інформаційних ресурсів, що забезпечують процеси викладання, навчання та дослідження. Тому можна стверджувати, що ЕК НТБ ПолтНТУ є одним із головних інформаційних ресурсів бібліотеки, складовою частиною інформаційно-освітнього простору університету, головною ланкою інформаційної системи.

3. Інституційний репозитарій – відкритий архів електронних документів

Технічний прогрес докорінно змінив спосіб опрацювання інформації, що призвело до появи документів в електронній формі та електронного документообігу. Значний масив сучасної документації все більше переходить у цифрову форму. Змінюється розуміння сутності «традиційного» документа (переважно з паперовим носієм інформації), більше уваги приділяється не матеріальній складовій, а інформаційній, тому доступ до електронних ресурсів, зокрема, ресурсів науково-освітніх

мереж і відкритих інформаційних систем докорінно змінює розвиток освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу. Поступове впровадження принципів відкритого доступу в систему вітчизняної науки та освіти, а також створення репозитаріїв на базі електронних бібліотек українських вишів викликало наше зацікавлення.

Реалізація відкритого доступу до інформації шляхом створення інституційних репозитаріїв посідає провідне місце у дослідженнях Т. Ярошенко. У ході вивчення проблем наукової комунікації дослідниця характеризує відкритий доступ до інформації як найбільш ефективний засіб обміну інформацією у сфері науки [18]. Особливу роль електронних архівів наукових публікацій для ефективної комунікації в освітньому та академічному середовищах розглядала й І. Передерій [10]. Аналіз Інтернет-джерел наукової інформації та підходи до їх збереження для наступних поколінь бібліотеками як інститутами, що забезпечують реалізацію меморіальної функції суспільства, є об'єктом наукових пошуків В. Копаневої [8].

Виникнення ідеї відкритого доступу до інформації та процес його становлення вивчала Т. Ярошенко. Вона наголошували на тому, що на сьогодні рух за Open Access є незворотнім. Університетські інституційні репозитарії, створені зусиллями спеціалістів у галузі інформаційних технологій і бібліотекарів, дають позитивні результати у поширенні наукової інформації, її збереженні та забезпеченні швидкого доступу до неї. За цих умов бібліотекарі представляють велику групу інтелектуальних споживачів і провайдерів Відкритого доступу, які підтримують авторів, видавців і власників електронних репозитаріїв [18; 19].

Принципи відкритого доступу до інформації передбачають надання необмеженого та безоплатного доступу до наукових публікацій і досліджень двома шляхами. Перший – так званий «золотий шлях» (Gold Road) – це вільний доступ до всіх матеріалів безпосередньо у момент публікації. Одним із його варіантів є інтернет-видання, які абсолютно відкриті для користувачів. Робота видавництва при цьому фінансується з бюджетів на наукові дослідження. Існує також гібридна модель, коли автори або установи, де вони працюють, можуть заплатити видавництву кошти, потрібні для підготовки статті, після чого вона з'являється у відкритому доступі. Наприклад, Товариство Макса Планка оплачує публікації статей своїх членів. Другий – «зелений

шлях» (Green Road) відкритого доступу – це депонування та самоархівування науковцями своїх праць у відкритих електронних архівах (репозитаріях) відповідно до стандартів Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH). Автори публікуються у журналі, який поширюється за передплатою і має платний доступ до статей, проте через певний час вони можуть відкрити доступ до своїх матеріалів, зазвичай розмішуючи їх в інституційному репозитарії – на платформі зі стандартним програмним забезпеченням, яке передбачає можливість пошуку потрібної інформації й загальний моніторинг усіх таких репозитаріїв. Зелений шлях не вимагає повної перебудови системи наукових публікацій, тому автори можуть друкувати свої статті у журналах, а потім архівувати їх і забезпечувати вільний доступ до них у репозитарії. Отже, на думку багатьох дослідників, саме цей шлях є найбільш оптимальним і вирішить із часом усі проблеми, пов'язані із доступом до наукової інформації [19, с. 5].

Згадані принципи втілені у низці нормативних документів міжнародного та вітчизняного значення. Зокрема, Концепції відкритого доступу відбиті у міжнародних Будапештській (2002 р.), Берлінській (2003 р., 2004 р., 2005 р.), Шотландській (2004 р.) деклараціях.

На сьогодні існує кілька видів відкритих електронних архівів: інституційні репозитарії (університетські, науково-дослідних інститутів тощо), тематичні репозитарії (за галузями знань), так звані агрегатори (містять дані з кількох електронних архівів), державні репозитарії (містять урядові дані) [5].

Для університетської науки й освіти особливо привабливим і ефективним є саме зелений шлях реалізації відкритого доступу до інформації, тобто створення університетських репозитаріїв, адже університет – це основний виробник наукової продукції у світі. За свідченням дослідниці Т. Ярошенко, на сьогодні значна частка наукових публікацій вітчизняних науковців (від 170 до 200 тисяч на рік) залишаються невідомими не лише світовій, а й українській академічній спільноті [18, с. 49]. Змінити ситуацію і покликане запровадження інституційних (зокрема, університетських) репозитаріїв.

Інституційний репозитарій, як відомо, це відкритий електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого й надійного відкритого доступу до результатів наукових

досліджень, що проводяться в установі. Університетський інституційний репозитарій може містити такі матеріали: наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, монографії чи їх розділи, навчальні посібники, підручники, студентські роботи, матеріали конференцій, патенти, зображення, аудіо- та відеофайли, веб-сторінки, комп'ютерні програми, статистичні матеріали, навчальні об'єкти, наукові звіти, навчально-методична література тощо. З огляду на це, головна мета інституційного репозитарію полягає у створенні глобальної оглядовості наукових матеріалів установ і надання вільного доступу до них.

Перший інституційний репозитарій у світі був створений 1991 р. у Швейцарському державному інституті технологій (ETH E-collection). Станом на 1 травня 2015 р. він налічував у своїх фондах 27000 матеріалів. Ініціативу відкритого доступу до наукової та навчальної інформації на початку нового тисячоліття підтримали найбільші університети світу та розпочали процеси щодо їх запровадження і розвитку. На сьогодні у світі функціонує близько 4000 інституційних репозитаріїв, із яких близько 85 відсотків – університетські. Причому майже половина з них виникли протягом останніх чотирьох років, що свідчить про стрімке зростання інформатизації освітньо-наукового середовища [5].

В українському правовому сегменті принципи відкритого доступу до інформації регламентуються Постановою Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2005 р.) [15] та Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.» (2007 р.) [15]. Загалом Українська держава активно підтримує згадані два шляхи організації відкритого доступу. В січні 2009 року на її території стартував проєкт за назвою E-LibUkr «Електронна бібліотека: створення центрів знань в університетах України». Кожен науковець може долучитися до підтримки руху відкритого доступу для отримання якнайкращого ефекту від своїх наукових публікацій.

Говорячи про призначення інституційних репозитаріїв, які створюються як системи відкритого доступу до інформації у вищих навчальних закладах, потрібно сказати, що вони включають збирання, систематизацію та зберігання в електронному вигляді інтелектуального

продукту науковців, інших електронних документів із фондів бібліотек, на які не встановлено обмеження щодо авторського та суміжних прав; забезпечення відкритого доступу до публікацій засобами Інтернет-технологій, поширення цих матеріалів у середовищі світової науково-освітньої спільноти.

Як бачимо, інституційний репозитарій організовується з метою забезпечення місця та способу централізованого і довготривалого зберігання в електронному вигляді повних текстів наукових публікацій. Його головними завданнями є: сприяння зростанню популярності навчального закладу шляхом представлення його наукової продукції у мережі Інтернет; збільшення індексу цитування (імпаکت-фактору) шляхом забезпечення вільного доступу до наукових публікацій; створення надійної та доступної системи обміну публікацій наукових робіт. Інституційний репозитарій виконує навчальну, науково-дослідну, довідкову-інформаційну функції. Він відіграє провідну роль щодо поповнення бібліотечного фонду оригінальними електронними документами та електронними копіями друкованих видань та їх збереження.

Необхідно визнати той факт, що в Україні, як і в більшості держав пострадянського простору, практична реалізація відкритого доступу до інформації розпочалася із деяким запізненням, лише з другої половини минулого десятиліття, а тому організація інституційних репозитаріїв та відкритого доступу до них у бібліотеках вишів нашої країни залишається ще й досі одним із нагальних завдань. Першими ВНЗ в Україні, які запровадили інституційні репозитарії 2006 р., були Національний університет «Києво-Могилянська академія» та Український католицький університет (м. Львів). На сьогодні їх вже 75 (що охоплює приблизно 18% всіх українських вишів). Отже, як бачимо, більшість установ вітчизняної вищої школи досі не створили відкритих електронних наукових архівів.

Відкритий доступ до інформації не порушує авторського права, оскільки репозитарії не виконують видавничої функції, а лише зберігають матеріали та репрезентують їх через мережу Internet. Автори мають змогу архівувати свої публікації без будь-якого дозволу. Якщо автор статті передає авторське право видавцеві (цього вимагають, як правило, комерційні закордонні видавництва), то наступне архівування власних матеріалів потребує дозволу видавця [19, с. 7].

Дослідницькі статті, заархівовані науковцями у репозитарії, мають багато переваг, адже їх цитують набагато частіше, ніж статті з традиційних журналів, суттєво зростає читацька аудиторія. У більшості галузей науки рейтинг цитування зростає як мінімум удвічі завдяки самоархівуванню. А подекуди і набагато вище. Отже, такий різновид відкритого доступу робить дослідження значно впливовішим. Окрім того, життєвий цикл статті (коли дослідження публікують, цитують і надалі розвивають у дослідженнях інших науковців) інтенсифікується та прискорюється, якщо результати дослідження представлені у відкритому доступі.

Не менш важливу роль інституційний репозитарій відіграє й для функціонування цілого наукового підрозділу (наприклад, для кафедри чи наукової лабораторії в університеті), адже поширює про нього інформацію серед академічної спільноти, сприяє зростанню рівня цитованості наукових публікацій його представників, забезпечує тривалість та постійність їх збереження. Для самого ж університету наявність такого інформаційного ресурсу є чинником загальної підтримки наукової діяльності, покращення якості наукової комунікації, підвищення рейтингу, забезпечення відкритого доступу до досліджень [10, с. 112].

Інституційні репозитарії мають неабиякий потенціал служити реальним показником якості університетів як науково-освітніх центрів, оскільки демонструють наукову, соціальну та економічну значущість дослідницьких робіт, а, отже, й статус та суспільне значення вищого навчального закладу. У цьому контексті не можна обійти увагою й відповідний наказ МОН України № 707 від 04.07.2018 р., яким затверджено Регламент роботи Національного репозитарію академічних текстів» [14].

Говорячи про університетський репозитарій, не можна забувати й про ще одного суб'єкта, який виграє від його використання, – студента. Відкритий електронний архів вишу дає можливість цій категорії його користувачів мати швидкий і необмежений доступ до навчально-методичної та наукової літератури, створеної університетською академічною спільнотою, і, таким чином, не залежати від наявних книжкових фондів, а, отже, ефективно засвоювати навчальний матеріал. Крім того, у такому електронному архіві можуть розміщувати свої роботи не лише науковці (викладачі та аспіранти), а й окремі студенти, напри-

клад ті, які навчаються на магістерських програмах, за рекомендацією представників академічної спільноти.

У 2015 році у ПолтНТУ створено Репозитарій Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (далі – ePNTUIR) – це інституційний репозитарій (електронний архів), що забезпечує накопичення, систематизацію та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів наукового, освітнього та методичного призначення, створених авторами творів, та забезпечує постійний довготривалий безкоштовний відкритий доступ до них через мережу Інтернет. Репозитарій Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка є складовою електронних ресурсів науково-технічної бібліотеки. Назва репозитарію ePNTUIR є скороченням повної назви електронного Інституційного репозитарію Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка англійською мовою (Electronic Poltava National Technical University Institutional Repository) [12].

Отже, інституційний репозитарій як феномен конструктивної моделі Open Access є ефективною формою комунікації у сучасному освітньо-науковому середовищі, яка безперечно сприятиме розвитку університетів у сучасному світі та в Україні.

4. Електронна бібліотека ЗВО – невід’ємний складник ОНС

Інституційні репозитарії частково пов’язані з поняттям електронної бібліотеки (ЕБ) – інформаційного ресурсу, який забезпечує збирання, зберігання, класифікацію, каталогізацію й доступ до цифрового контенту, аналогічного до функцій звичайних бібліотек.

Приєднання України до Болонського процесу та перехід на кредитно-модульну систему побудови навчального процесу стали важливим кроком на шляху України до євроінтеграції. І саме на бібліотеки закладів вищої освіти покладена важлива роль у забезпеченні доступності інформаційних ресурсів.. Зміни в організації навчального процесу потребують перебудови у діяльності бібліотек. Тому актуальним напрямком є створення ЕБ, оскільки доступ до електронних ресурсів через мережу надає можливості зовсім іншого порядку [2, с. 215].

ЕБ (також доволі широко як синонім вживається термін «цифрова бібліотека») – сукупність матеріалів, що зберігаються в електронній

(цифровій) формі, доступ до яких здійснюється за допомогою комп'ютерної техніки. Доступ до матеріалів ЕБ може здійснюватися як в окремому визначеному місці (наприклад, приміщенні бібліотеки чи спеціально обладнаному приміщенні навчального, культурного, іншого громадського закладу), так і через будь-яку точку доступу до всесвітньої мережі Інтернет [6].

Як зазначає В. Білоус, поняття «електронна бібліотека» означає зберігання, виведення інформації в машиночитаній формі на комп'ютер користувача, швидкий доступ до інформації, а також наявність у бібліотечному фонді електронних видань [3, с. 30].

Однією з основних переваг ЕБ є здатність накопичувати і використовувати інформацію у вигляді документів. Електронні бібліотеки дедалі стають одним з популярних та перспективних напрямів організації електронних інформаційних ресурсів через необхідність забезпечення інформаційних потреб сучасних користувачів. Саме тому перед бібліотеками ЗВО постає завдання комплектування фондів спеціалізованими електронними документами та забезпечення техніко-технологічних умов їхнього використання.

Щодо історії виникнення ЕБ, то одним із перших проєктів створення зібрання електронних версій книг був проєкт «Гутенберг», започаткований 1971 р. М. Хартом у Лабораторії дослідження матеріалів Іллінойського університету (США). В його основу було покладено технологію відтворення, тобто все, що введено в пам'ять комп'ютера, могло бути відтворено у будь-який час, у будь-якому місці.

Стрімких обертів набирають роботи з формування ЕБ в Україні у наш час. На сьогодні всі бібліотеки закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації в Україні є універсальними за змістом, мають різноманітні ресурси, зібрання документів на різних носіях інформації, який здійснює бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування науковців, студентів, викладачів, аспірантів, співробітників вишу.

Інформаційні ресурси ЕБ ЗВО, як правило, складаються з електронних підручників, навчальних посібників та навчально-методичних розробок, що спрямовані на опанування студентами навчального матеріалу, а також з електронних книг, авторефератів дисертацій і наукових статей, які забезпечують розширення можливостей для навчального процесу та проведення наукових досліджень.

Основна мета ЕБ ПолтНТУ – створення інформаційної системи, яка забезпечує доступ до інформації, що існує лише в електронній формі. При створенні ЕБ університету вивчався досвід інших наукових бібліотек, враховувалася необхідність організації для користувачів середовища повного, якісного та швидкого доступу до інформації. Вихід в Інтернет надав змогу бібліотеці не тільки одержати доступ до всесвітніх сховищ інформації, а й увійти у світовий інформаційний простір, створити свою сторінку, розмістити інформацію про власні ресурси.

Робота ЕБ ПолтНТУ регламентована «Положенням про науково-технічну бібліотеку Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка», доступ до якої реалізується через локальну мережу університету та мережу Інтернет на сайті ПолтНТУ у розділі «Бібліотека» за посиланням «Сайт Науково-технічної бібліотеки» [14]. ЕБ складається з різного виду колекцій електронних документів. Вона містить зібрання методичних та навчальних посібників, статей та авторефератів дисертацій, систематизованих та доступних індивідуально для електронних засобів. Доступ до ЕБ забезпечується за допомогою сучасної пошукової системи, яка дозволяє отримати результати пошуку з Web-інтерфейсу користувача. Тематичний склад ресурсів ЕБ визначено відповідно до наукового, навчального та виховного процесів університету. Електронні колекції для їх включення до електронної бібліотеки ПолтНТУ подаються кафедрами, окремими науковцями, викладачами та спеціалістами університету, колективом та адміністрацією бібліотеки, опрацьовуються роботи професорсько-викладацького складу ПолтНТУ за темами наукових робіт і дисциплінами, що викладаються за спеціальностями.

ЕБ реалізована у формі сайту, що значно спрощує організацію системи доступу до нього зовні, та робить його незалежним від якоїсь конкретної операційної системи. Для виключення можливості несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів ЕБ ПолтНТУ вхід, реєстрація та умови роботи з електронною інформацією представлено у вигляді реєстраційної сторінки. Користувачі мають інформацію, що всі матеріали, які містяться в електронній бібліотеці ПолтНТУ, представлені виключно для підтримки навчально-виховної та наукової роботи, вони не призначені для використання з комерційною метою, про що користувачі попереджені та несуть відповідальність згідно з

чинним законодавством України, також до уваги користувачів доведено, що всі авторські права належать їх власникам.

В. Білоус основними завданнями ЕБ вважає: 1) тематичне упорядкування накопичених масивів інформації для реалізації інформаційного пошуку та задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки; 2) аналітико-синтетичне опрацювання електронних документів; 3) надання комфортного онлайн-доступу до наукової інформації; 4) ефективність швидкого доступу та використання електронних ресурсів бібліотеки [3, с. 36].

Саме ці завдання успішно виконує ЕБ Науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, яка забезпечує літературою та інформацією освітньо-виховний та науковий процес університету.

Отже, ЕБ ПолтНТУ як один з найвагоміших елементів в основі освітнього простору створює усі необхідні умови для одержання ефективного співробітництва між учасниками освітнього процесу та створення єдиного інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти. Вона доповнює традиційні форми та є ефективним засобом наукової комунікації, що сприяє реалізації як індивідуального творчого потенціалу, так і наукової колективної співпраці.

5. Висновки

Здійснене дослідження дозволило констатувати, що:

1) сьогодні бібліотеки закладів вищої освіти в Україні знаходяться в процесі постійного розвитку, технічного удосконалення, шукають і знаходять своє місце в інформаційному просторі країни та в освітньо-науковому середовищі. Електронні ресурси стали невіддільною складовою частиною навчального процесу вишу, що впливає на якість вищої освіти;

2) на базі ресурсу ЕК формуються основні технологічні процеси бібліотеки. ЕК дозволяє користувачам комфортно й оперативно отримувати максимально повну інформацію про документи традиційного (паперового) фонду й матеріали в електронному вигляді;

3) принципи відкритого доступу до інформації передбачають надання необмеженого та безоплатного доступу до наукових публікацій і досліджень декількома шляхами: 1) «золотий шлях» (Gold Road) – вільний доступ до всіх матеріалів безпосередньо у момент публікації;

2) «зелений шлях» (Green Road) – депонування та самоархівування науковцями праць у відкритих е-архівах (репозитаріях);

4) проаналізований у роботі світовий та вітчизняний досвіди запровадження відкритих електронних архівів та особливості функціонування електронних каталогів та бібліотек для університетської науки й освіти дають підстави твердити, що ці інформаційні ресурси вже довели свою ефективність щодо забезпечення якісної комунікації всіх учасників освітньо-наукового середовища;

5) для науковця ці форми відкритого доступу до інформації мають такі переваги: 1) підвищення індексу цитувань праць; 2) постійне та тривале їх зберігання; 3) збереження авторських прав на наукову продукцію. Для закладів вищої освіти – відбиток реального показника якості наукової роботи та підвищення статусу й значущості вишу як наукового центру.

6) На прикладі інституційного депозитарію, електронних каталогу та бібліотеки НТУ ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, які реалізовані у формі сайту, доведена важлива роль електронних архівів та бібліотек як рушійної сили сучасного навчально-педагогічного та наукового процесів, що дозволяє активізувати та значно прискорити роботу з формування доступної наукової та навчально-методичної інформації.

7) успішне розв'язання багатоаспектних проблем створення локальних ОНС гарантує покращання забезпечення інформаційними ресурсами всіх користувачів даної системи, створює необхідні умови для більш ефективної наукової роботи викладачів та студентів, забезпечує індивідуальний підхід до кожного та дозволяє використовувати наявні ресурси для самостійної роботи.

Бібліотеки сучасних ЗВО намагаються швидко та якісно забезпечувати інформаційні потреби своїх користувачів, віддаючи перевагу абсолютно новим послугам і формам обслуговування. Бібліотеки значною мірою оптимізують процес пошуку інформації та дають змогу створювати мобільне довідково-інформаційне середовище, яке відповідає реальним запитам віддалених користувачів.

Перспективи подальших досліджень програмуєть окреслення оптимальних підходів до організації пошуку інформації, зокрема сервісів «Віртуальна бібліографічна довідка» та «Електронна доставка документів», які також є ефективною формою комунікації у сучасному освітньо-науковому середовищі.

Список літератури:

1. АІБС Unilib. URL: http://onua.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=205&Itemid=48&lang=uk (дата звернення: 26.10.2019).
2. Беззуб І.О. Електронна бібліотека як частина інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу. *Бібліотека. Наука. Комунікація: матеріали міжнародної наукової конференції* (Київ, 6-8 жовтня 2015 р.): у 2-х ч. / за заг. ред. В.І. Попик. Київ: [б. в.], 2015. Ч. 1. С. 215–219.
3. Білоус В.С. Електронна бібліотека вищого навчального закладу як середовище швидкого доступу до інформації. *Електронні інформаційні ресурси: створення використання, доступ*: зб. матер. Республіканської наук.-практ. Інтернет-конф. (Вінниця, 12-18 квітня 2010 р.). Київ : Кондор, 2010. С. 29–39.
4. Бондар Л.М. Електронні бібліотеки як елемент якості вищої освіти. *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації* / Л.М. Бондар, І.В. Киричок, О.Л. Левашова. 2015. № 1. С. 42–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Уезуaf_2015_1_9 (дата звернення: 29.10.2019).
5. Бруй О. Інституційні репозитарії в Україні та світі: тенденції розвитку 2015. URL: <http://www.slideshare.net/OksanaBruy1/institutional-repositories-in-ukraine-and-the-world-trends-of-development/> (дата звернення: 26.10.2019).
6. Використання потенціалу електронних бібліотек та відкритого доступу для українських освіти і науки: аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/877/> (дата звернення: 29.10.2019).
7. Желай О. Перспективні напрями бібліотечного сервісу в соціологічних дослідженнях. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського: зб. наук. пр. НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2016. Вип. 43. С. 517–535.
8. Копанева В.А. Библиотека и сетевая информация. *Вестник книжной палаты*. 2007. № 2. С. 31–36. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1633800 (дата звернення: 29.10.2019).
9. Луцишина Т. Електронний каталог як основний інформаційний ресурс бібліотек ВНЗ Західного регіону України у сучасному веб-просторі. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 4. С. 19–22.
10. Передерій І. Інституційний репозитарій як новітня форма комунікації у сучасному освітньо-науковому середовищі. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи*: матеріали І Всеукраїн. наук.-практ. Інтернет-конф. (Полтава, 3 грудня 2015 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2016. С. 109–113.
11. Положення про електронний каталог науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Полтава, 2015. URL: http://lib.pntu.edu.ua/?module=articles*docuir (дата звернення: 27.10.2019).
12. Положення про інституційний репозитарій Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Полтава, 2015. URL: http://lib.pntu.edu.ua/?module=articles*docstc (дата звернення: 27.10.2019).

13. Положення про науково-технічну бібліотеку Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Полтава, 2015. URL: https://lib.pntu.edu.ua/?module=articles*docstc (дата звернення: 27.10.2019).

14. Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів: наказ МОН України від 04 липня 2018 р. № 707. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 27.10.2019).

15. Про рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні : Постанова Верховної Ради України від 01.12.2005 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3175-15> (дата звернення: 27.10.2019).

16. Таланчук О. Роль електронних бібліотек у формуванні інформаційно-освітнього простору університету. ХНУ, 2010. URL: http://lib.khnu.km.ua/about/library/naukova_robota/2010/tal_rol.htm (дата звернення: 28.10.2019).

17. Шишкіна М.П. Формування і розвиток хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища вищого навчального закладу : монографія / М.П. Шишкіна. Київ : УкрІНТЕІ, 2015. 256 с.

18. Ярошенко Т. Відкритий доступ – шлях до присутності України у світовій науковій спільноті / Т. Ярошенко // Вища школа. 2011. № 3. С. 47–51.

19. Ярошенко Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років / Т. Ярошенко // Бібліотечний вісник. 2011. № 5. С. 3–10.

References:

1. AIBS Unilib [Sait «NU OLA»]. *onua.edu.ua* Retrieved from: http://onua.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=205&Itemid=48&lang=uk/ (in Ukrainian)

2. Bezzub, I.O. (2015). Elektronna biblioteka jak chastyna informacijno-osvitnjogho seredovyshha vyshhogho navchaljnogho zakladu [Electronic library as part of the information-educational environment of a higher educational institution]. I.O. Bezzub (Eds.), *Biblioteka. Nauka. Komunikacija – Library. Science. Communication: Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 215–219). Kyiv : N.p. (in Ukrainian)

3. Bilous, V.S. (2010). Elektronna biblioteka vyshhogho navchaljnogho zakladu jak seredovyshhe shvydkogho dostupu do informaciji [Electronic library of higher education as a medium of rapid access to information]. Collection of materials of the Republican scientific and practical Internet conference (Vinnitsa, April 12-18, 2010) «Elektronni informacijni resursy: stvorennja vykorystannja, dostup» – «Electronic information resources: creating use, access». (pp. 29–39). Kyiv : Kondor. (in Ukrainian)

4. Bondar, L.M., Kyrychok, I.V., & Levashova, O.L. (2015). Elektronni biblioteki jak element jakosti vyshhoji osvity [Electronic libraries as an element of quality in higher education]. *Upravlinnja, ekonomika ta zabezpechennja jakosti v farmaciji – Management, economics and quality assurance in pharmacy*, 1, 42–46. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UEzyaf_2015_1_9/ (in Ukrainian)

5. Bruj, O. (2015) *Instytucijni repozytariji v Ukrajinii ta sviti: tendenciji rozvytku* [Institutional repositories in Ukraine and the world: trends in development]. Retrieved from: <http://www.slideshare.net/OksanaBruy1/institutional-repositories-in-ukraine-and-the-world-trends-of-development/> (in Ukrainian)
6. Vykorystannja potencialu elektronnykh bibliotek ta vidkrytogho dostupu dlja ukrajinsjkykh osvity i nauky: analitychna zapyska [Analytical note «Utilizing the potential of electronic libraries and open access for Ukrainian education and science»]. (n.d.). niss.gov.ua. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/877/> (in Ukrainian)
7. Zhelai, O. (2016). Perspektivni naprjamy bibliotechnogho servisu v sociologichnykh doslidzhennjakh. [Perspective directions of library service in sociological research]. Naukovi praci Nacionalnoji biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadsjkogho : zbirnyk naukovykh pracj / NAN Ukrainy, Nacionalnoji biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadsjkogho, Asociacija bibliotek Ukrainy – Proceedings of the National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky: collection of scientific works / NAS of Ukraine, National Library of Ukraine named V.I. Vernadsky, Association of Libraries of Ukraine (issue 1), (pp. 517–535). Kyiv. (in Ukrainian)
8. Kopaneva, V.A. (2007). Byblyoteka y setevaja ynformacija [Library and network information]. *Vestnik knizhnoy palaty – Bulletin of the book chamber*, 2, 31–36. Retrieved from: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1633800 (in Ukrainian)
9. Lucyshyna, T. (2014). Elektronnyj katalogh jak osnovnyj informacijnyj resurs bibliotek VNZ Zakhidnogho rehionu Ukrainy u suchasnomu veb-prostori [Electronic catalog as the main information resource of libraries of higher education institutions of Western region of Ukraine in the modern web-environment]. *Visnyk Knyzhkovoji palaty – Bulletin of the Book Chamber*, 4, 19–22. (in Ukrainian)
10. Perederij, I. (2016). Instytucijnyj repozytarij jak novitnja forma komunikaciji u suchasnomu osvittjo-naukovomu seredovyshhi [Institutional repository as new form of communication in the ordinary social science environment] / I.Gh. Perederij, A.A. Soljanyk et al (Eds.) *Dokumentno-informacijni komunikaciji v umovakh globalizaciji: stan, problemy i perspektivy – Documentation and information in the minds of globalization: stan, problems and perspectives* : Proceedings of the I All-Ukrainian science-practical Internet-Conference (pp. 109–113). Poltava: PolNTU. (in Ukrainian)
11. Polozhennja pro elektronnyj katalogh naukovo-tehnicnoji biblioteky Poltavsjkogho nacionaljnogho tehnicnogho universytetu imeni Jurija Kondratjuka [Regulations on the electronic catalog of the Yuri Kondratyuk Scientific and Technical Library of the Poltava National Technical University]. Retrieved from: http://lib.pntu.edu.ua/?module=articles*docuir/ (in Ukrainian)
12. Polozhennja pro instytucijnyj repozytarij Poltavsjkogho nacionaljnogho tehnicnogho universytetu imeni Jurija Kondratjuka [Regulations on the Institutional Repository of the Yuri Kondratyuk National Technical University]. Retrieved from: http://lib.pntu.edu.ua/?module=articles*docst/ (in Ukrainian)
13. Polozhennja pro naukovo-tehnicnu biblioteku Poltavsjkogho nacionaljnogho tehnicnogho universytetu imeni Jurija Kondratjuka [Regulations on the Scientific and

Technical Library of the Yuri Kondratyuk National Technical University]. Retrieved from: https://lib.pntu.edu.ua/?module=articles*docstc (in Ukrainian)

14. Pro zatverdzhennja Rehlamentu roboty Nacionaljnogho repozytariju akademichnykh tekstiv: nakaz MON Ukrainy [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine «On Approval of the Rules of Procedure of the National Academic Text Repository»] (n.d.) *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws> (in Ukrainian)

15. Pro rekomendaciji parlamentsjkykh slukhanj z pytanj rozvytku informacijnogho suspiljstva v Ukraini : Postanova Verkhovnoji Rady Ukrainy vid 01.12.2005 r. [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Recommendations of the Parliamentary Hearings on the Development of the Information Society in Ukraine» of 01.12.2005] (n.d.), *zakon4.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3175-15> (in Ukrainian)

16. Talanchuk, O. (2010). Rolj elektronnykh bibliotek u formuvanni informacijno-osvitnjogho prostoru universytetu. – KhNU. [The role of electronic libraries in the formation of the information and educational space of the university]. Retrieved from: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/tal_rol.htm (in Ukrainian)

17. Shyshkina, M.P. (2015). *Formuvannja i rozvytok khmaro orijentovanogho osvitnjo-naukovogho seredovyshha vyshhogho navchaljnogho zakladu* [Formation and development of cloud oriented educational and scientific environment of higher education institution: monograph]. Kyjiv: UkrINTEI. (in Ukrainian)

18. Jaroshenko, T. (2011). Vidkrytyj dostup – shljakh do prysutnosti Ukrainy u svitovij naukovij spiljniti [Open access – the way to the presence of Ukraine in the world scientific community]. Вища школа – *High school*, 5, 47–51. (in Ukrainian)

19. Yaroshenko, T. (2011). Zelenyj shljakh vidkrytogo dostupu. Repozytariji ta jikh rolj u naukovij komunikaciji: pershi dvadcatj rokiv [Green way of open access. Repositories and their role in scientific communication: the first twenty years]. *Bibliotechnyj visnyk – Library Bulletin*, 5, 3–10. (in Ukrainian)